

2. Библия, Книги священного писания, Ветхого и Нового Завета, канонические, В русском переводе, С Паралельными Местами, Америк, Библ. Общ, Нью-Йорк,

3. John Meyendorff, *Byzantine Theology. Historical Trends and Doctrinal Themes*, Fordham Univ. Press, New York 1979,

4. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie*, Delachaux et Niestle S.A. 1959;

5. Св. Дионисий Ареопагит, *О Небесной Иерархии*, 3-гл, IX, § 2 Москва 1848, s. 3, 38-39.

6. Dorothea Forstner OSB, *Die Welt der christlichen Symbole*, Tyrolia-Verlag, Innsbruck 1966.

**INTERNAL DIALOGUE OF TRADITION IN
A SACRED ARCHITECTURE AND
ICONOGRAPHY ON THE BORDER
BETWEEN EASTERN AND WESTERN
CHRISTIANITY**

Uściłowicz Jerzy

Belorussian National Technical University

Poland has always been a case of cultural and religious borderline. In part it has belonged to the Latin

and Western Catholic culture, in part to the Greek-Slavic and Eastern Orthodox world. Although the break-up of the two Churches - Western and Eastern - has become a painful and quite durable caesura in the history of Christianity, but since recently, along with sharpening of the ecumenical awareness, more and more they reveal mutual interest. We witness a lively exchange of ideas and values, and various forms of religious worship. It has happened not only once to art, particularly the art of icon and architecture. In this case it refers to the monumental icons written on walls of Latin Gothic churches in the early Jagiellonian era, and the Gothic-Bizantine architecture of Lithuanian-Belarusian and Ukrainian Orthodox churches of the 15th and 16th centuries.

The old examples of the synthesis of Gothic architecture with the orthodox art, referred to in the introduction to this essay, have now in Poland their continuation – architecture and stained-glass icons.

This paper presents selected examples of this interaction as internal dialog of orthodox tradition in Poland.

Поступила в редакцию 3.02.2014 г.

УДК 725 (476)

**Z BADAŃ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
WSI POGRANICZA POLSKO-BIAŁORUSKIEGO NA PODLASIU**

Korolczuk D., Uściłowicz J.

dr inż. arch., wykładowca;

prof. nzw. dr hab. inż. arch.; kierownik

Zakład Architektury Kultur Lokalnych Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej

В статье изложена методика и результаты исследования историко-культурного наследия сел Подляшья, проводимого на кафедре «Архитектура локальных культур» архитектурного факультета Политехнической Белостокской.

1. Potrzeba badań

W koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju zasadniczym kierunkiem przyjętym na przełomie XX i XXI wieku jest modernizacja i restrukturyzacja polskiej przestrzeni, w tym jej radykalne przekształcenia strukturalne i modernizacja obszarów wiejskich. Zakres zmian zachodzących na obszarach wiejskich obejmuje nie tylko struktury agrarne, ale również standardy zabudowy, głównie zabudowy mieszkaniowej, ale także, a może przede wszystkim, nowe funkcje egzogeniczne, przez które miasto powiązane jest ze światem zewnętrznym i są wyrazem jego otwarcia na świat. Rozwój i wdrażanie w życie wielofunkcyjności wsi może w decydujący sposób wpłynąć na kształt wiejskiej sieci osadniczej i na kształt

wiejskiej przestrzeni zbudowanej, gdyż ściśle wiąże się z potrzebą powstania nowych, niezbędnych inwestycji różnego typu, a także wiąże się z koniecznością przebudowy i modernizacji istniejącej zabudowy.

Przekształcenia przestrzeni wiejskiej są nieuniknione, ponieważ wymaga tego proces przechodzenia polskiego rolnictwa do gospodarki rynkowej i dalsze przystosowanie polskiej wsi do konfrontacji z rzeczywistością Unii Europejskiej. Nowe uwarunkowania prawne, społeczne i ekonomiczne wywołują określone skutki przestrzenne na obszarach wiejskich oraz zmianę w samym sposobie funkcjonowania wsi.

Zachodzące przemiany wymagają zarówno rejestracji procesów i zjawisk jak też ich wnikliwej analizy i oceny, zwłaszcza w kontekście zagrożeń globalnych, w tym szczególnie w kontekście utraty tożsamości kulturowej społeczeństw na szczeblu

lokalnym w odniesieniu do obszaru gminy, wsi. Systematyczne śledzenie i ustawiczne rejestrowanie ilościowych i jakościowych zmian zachodzących zwłaszcza w bezcennej wielokulturowej przestrzeni podlaskiej wsi odgrywa szczególnie istotne znaczenie dla zdiagnozowania skali natężenia wspomnianego wyżej problemu zagrożeń.

Badania przestrzeni i form architektury kultur lokalnych w odniesieniu do obszaru gminy, wsi mogą i powinny stanowić rzeczowe zaplecze naukowe i metodyczne dla wszelkich działań decyzyjnych, w konstruowaniu współczesnych planów zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy stymulujących przecież najszerszej obecne życie i przyszły kształt poszczególnych miejscowości. Badania przestrzeni wiejskiej i jej zasobów mogą także stanowić rzeczowe zaplecze metodologii projektowania ruralistycznego i architektonicznego zespołów i obiektów dla społeczności lokalnych. W tym zwłaszcza opracowań wielowariantowych, modelowych rozwiązań projektowych: rozbudowy, przebudowy, modernizacji lub adaptacji przykładów architektury i założeń ruralistycznych z poszanowaniem tradycji miejsca, z zachowaniem ciągłości kontynuacji form w oparciu o przetrwałe, cenne, wielokulturowe wzorce lokalne. Jako analityczny materiał wejściowy do podjęcia studiów i badań nad przestrzenią lokalną może stanowić podstawę do sformułowania, opracowania i określenia zasięgu możliwych kierunków przekształceń wiejskiej przestrzeni, uwzględniających jej racjonalną modernizację i adaptację (zgodnie ze współczesnymi uwarunkowaniami i potrzebami), podkreślających ciągłość rozwojową i harmonię ze środowiskiem naturalnym i krajobrazem kulturowym. W sytuacji obecnej istnieje pilna potrzeba określenia odpowiednich działań, które nadadzą właściwy bieg wszystkim zachodzącym przemianom na podlaskiej wsi w kierunku zarówno stworzenia optymalnych warunków życia, jak też

zachowania i ochrony unikalnych walorów przyrodniczych oraz zachowania i ochrony bezcennego dziedzictwa kulturowego. Jest to zadanie adresowane do wszystkich, którzy zajmują się problemami wsi podlaskiej.

2. Metodyka badań

Rejestrację zasobów przestrzeni wiejskiej województwa podlaskiego rozpoczęto na Wydziale Architektury Politechniki Białostockiej w 1983 roku w różnych formach organizacyjnych i na różnych poziomach realizowanych badań naukowych oraz kształcenia studentów. W ostatnich latach rejestracji tej dokonuje się w Zakładzie Architektury Kultur Lokalnych, gdzie prowadzone są badania inwentaryzacyjne, mające charakter studiów przestrzeni i form architektury lokalnych kultur. Wyniki tych studiów mają postać fotograficznej i graficznej (a niejednokrotnie także filmowej) rejestracji różnorodnych form architektury drewnianej ujętych w środowisku przyrodniczym. Jest to więc zarówno zapis samej architektury i wytworów w niej samej i wokół niej przez człowieka wytworzonych, jak i ich wzajemnych relacji ze środowiskiem naturalnym.

Takie ujęcie tych zasobów, zawsze w strukturalnym powiązaniu z otoczeniem, wzbogacone rejestracją różnorodnych przejawów ujawniania się *etnosu* kultury lokalnej jest szczególnie ważne na Podlasiu. Występujące tu unikalne środowisko przyrodnicze i kulturowe, ujawniające się szczególnie w postaci znajdujących się tu kompleksów przyrodniczych i krajobrazowych oraz pozostającego do nich w harmonii środowiska zbudowanego przez lokalne społeczności kulturowe jest dla tych ziem wartością podstawową. Jest to też zgodne ze współczesnymi tendencjami badawczymi nauki w tej dziedzinie i stosowaną w niej metodologią badań, w której kładzie się nacisk na wzajemne interakcje między wszystkimi elementami krajobrazu, ujmując go jako pewien ustrukturuwany system komponentów tworzący pewną całość. Zanika w nich

wyraźny, sztuczny podział krajobrazu na naturalny (pierwotny) i kulturowy⁶.

Studia powyższe obejmują więc w swojej formie zapisu, od ogółu do jego szczegółowych komponentów zarejestrowane obrazy:

1/ przestrzeni (krajobrazu kulturowo-przyrodniczego) – w postaci graficznego i fotograficznego zapisu: terenu i jego właściwości, zdjęć satelitarnych, map miejscowości i ich poszczególnych map ulic i działek, zespołów sakralnych, cmentarzy, panoram, perspektyw ulic, pierzei, miejsc kultu religijnego (kręgi kamienne, kurhany, mogiły), stanowisk archeologicznych, wewnątrz zagród, geometrycznych konfiguracji pól, łąk, bagien, rzek, lasów itp.);

2/ budynków, a wśród nich:

— obiektów kultu (kościół, cerkwi, synagog, meczetów, molenn oraz różnych pod względem wielkości i form kapliczek),

— budynki mieszkalne,

— budynki gospodarcze: (stodoła, wiata itp.),

— budynki produkcyjne: (obora, tuczarnia, młyn, mleczarnia, stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków itp.),

— budynki użyteczności publicznej: sklep, dom kultury, remiza strażacka, karczma, biblioteka, szkoła,

3/ małej architektury (krzyże przydrożne, pomniki, altany, studnie, ławki, płoty-ogrodzenia, bramy, przystanki, studnie, ule, sławojki, tablice-znaki, śmietniki, stogi siana, brogi, itp.),

4/ form przyrody (pomników i szczególnych tworów przyrody: drzew i różnych ich geometrycznych konfiguracji, kamieni-głazów, gniazd bocianich),

5/ detali (drzwi-wrota, ganki, listwy, naroża, okna-okienne, szczyty, werandy, kominy itp.),

6/ budulca (ściany, fundamenty itp.).

Badania przestrzeni lokalnej w odniesieniu do obszaru wsi (głównie miejscowości gminnej) obrazują analizę ilościową i jakościową zinwentaryzowanych zasobów i obejmują:

1/ ogólne dane wsi i jej powiązanie z najbliższym otoczeniem (liczba mieszkańców, liczba siedlisk w tym opuszczonych, dostępność komunikacyjna);

2/ charakterystykę jej układu (typ zabudowy: zwarty, luźny, rozproszony; forma zabudowy-usytuowanie domu mieszkalnego względem drogi, dominanty w panoramie: akcenty wyróżniające się pozytywnie i negatywnie);

3/ charakterystykę układu siedlisk (forma planu siedlisk, układ zabudowy, sposób zagospodarowania w tym dominujące gatunki zieleni);

4/ charakterystykę zabudowy mieszkaniowej i usługowej w czterech przekrojach czasowych: do 1920 r., 1920-1960, 1960-1990 i po 1990r; klasyfikację tych obiektów z podziałem na różne kategorie (budulec, forma budynku, forma i pokrycie dachu) a także ocenę stanu technicznego zabudowy;

5/ szczegółowe rozwinięcia zabudowy pierzei ulic części centralnej;

6/ osobliwości i wyróżniki przestrzeni lokalnej: szkice, rysunki charakterystycznych

fragmentów zabudowy w różnych skalach przestrzennych (wnętrz ruralistycznych, obiektów, detalu).

Badania form architektury w odniesieniu do pojedynczych, reprezentatywnych i o szczególnych wartościach obiektów (głównie drewnianych budynków mieszkalnych). Wyniki tych badań przedstawiają "karty domu drewnianego", obejmują one następujące zagadnienia:

1/ kształtowania bryły domu (parametry, proporcje, forma przestrzenna, kąt nachylenia połaci, rozwiązanie głównego wejścia a

⁶ Antrop wskazuje również, że krajobraz sam w sobie zawiera zarówno elementy środowiska przyrodniczego, jak i wytwory kulturowej cywilizacji człowieka. Klasyczna już definicja rosyjskiego naukowca Dawida Armanda definiuje krajobraz jako "ograniczony przestrzennie zbiór komponentów powiązanych ścisłym wzajemnym oddziaływaniem".

także zakres działań modernizacyjnych i prac remontowych);

2/ rozwiązań elementów konstrukcyjnych i materiałowych: fundamentu, ścian, dachu;

3/ rozwiązań detalu architektonicznego (zastosowane elementy zdobnicze: okna, drzwi, naroża, deskowanie, okapy, listwy etc.).

Badania postaw, świadomości unikalnych wartości miejsca zamieszania, poglądów, ocen, pragnień, zwyczajów, potrzeb i preferencji społeczności lokalnej, na podstawie przeprowadzonych rozmów z mieszkańcami i władzami gminy (na wybranej populacji), zarejestrowane w formie tzw. "ankiety środowiskowej".

3. Studia przestrzeni i form architektury kultur lokalnych – delimitacja i stan badań

Badania inwentaryzacyjne w omówionym wyżej zakresie prowadzono w Zakładzie Architektury Kultur Lokalnych WA PB w latach 2000-2011. Studia opracowano w ramach prac naukowo-badawczych i prac dydaktycznych: grantów indywidualnych i zespołowych, działalności statutowej jednostki, bilateralnej współpracy z zagranicą (Mińsk, Wilno, Lwów, a ostatnio także Tbilisi i Wielki Nowgorod). Zebrany materiał stanowi archiwum ZAKL oraz zbiory własne pracowników naukowych tego zakładu.

Za teren badań przyjęto województwo podlaskie, obejmujące swym zasięgiem 17 powiatów, w których jest łącznie 118 gmin. Z tego zbioru badaniami objęto obszar 37 gmin należących do 8 powiatów: 9 gmin powiatu białostockiego (Choroszcz, Dobrzyniewo, Gródek, Juchnowiec, Michałowo, Supraśl, Turośń, Wasilków, Zabłudów), 8 gmin powiatu hajnowskiego (Białowieża, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka, Kleszczele, Narew, Narewka), 7 gmin powiatu sokólskiego (Dąbrowa Białostocka, Janów, Krynki, Kuźnica, Nowy Dwór, Sokółka, Szudziałowo), 5 gmin powiatu siemiatyckiego (Drohiczyn, Dziadkowice, Grodzisk, Nurzec, Perlejewo), 4 gminy powiatu bielskiego (Bielsk Podlaski, Boćki, Orla,

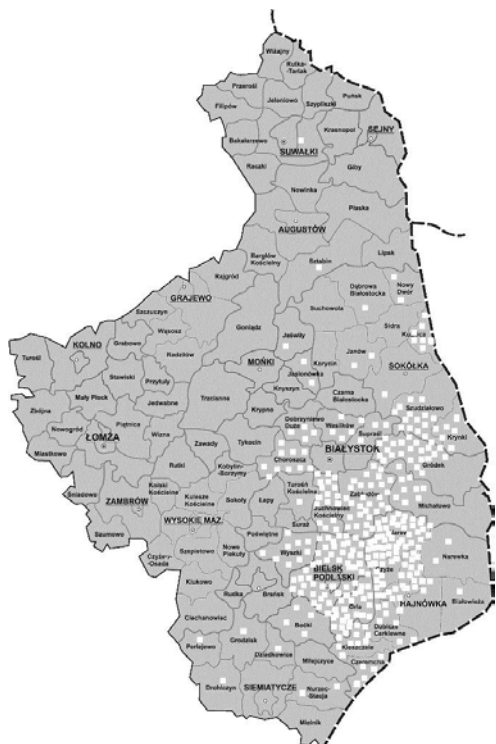
Wyszki), 2 gminy powiatu monieckiego (Jasionówka, Jaświły); po jednej gminie z powiatu augustowskiego (Sztabin) i suwalskiego (gmina Suwałki).

Przebadano w sumie 333 miejscowości z obszaru 37 gmin. W zbiorze tym najliczniejszą grupę stanowią miejscowości: powiatu hajnowskiego - 103 miejscowości (31%), powiatu białostockiego - 99 (30%), powiatu bielskiego - 84 (25%) oraz powiatu sokólskiego - 35 (10%). Z punktu widzenia administracyjnej przynależności wsi do gminy, najliczniejszą grupę stanowią miejscowości z obszaru gminy Bielsk Podlaski - 47 wsi (14% wszystkich badanych), Narew - 40 (12%) oraz Zabłudów - 29 (9%), Orla - 24 (7%), Hajnówka - 22 (7%) i Gródek - 21 (6%).

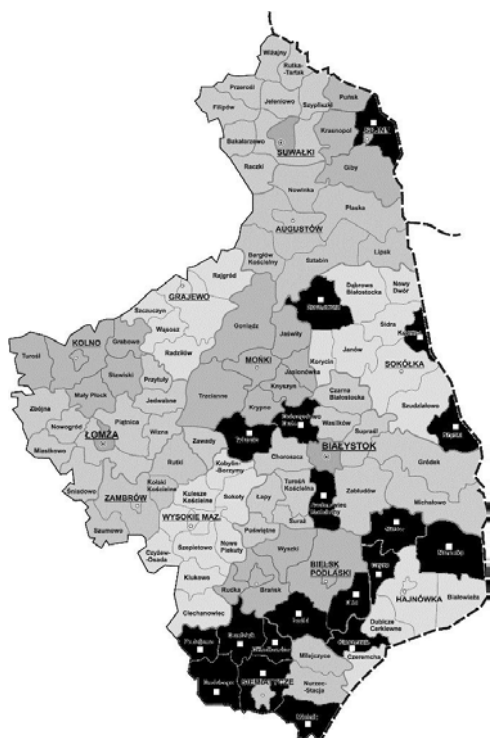
Kartograficzna analiza przestrzennego rozmieszczenia dotychczas przebadanych wsi pozwala na wyodrębnienie zwartego zespołu o wysokich wartościach środowiska kulturowego, położonego w części południowo-wschodniej województwa, w pasie ciągnącym się południkowo z lekkim nachyleniem skośnym z północo-wschodu na południowo-zachód.

Stan rozpoznania przestrzeni i form architektury kultur lokalnych województwa podlaskiego przedstawiono na *rys. 1* i *rys. 2*.

Przeprowadzone badania inwentaryzacyjne *in situ*, badania porównawcze zgromadzonego materiału fotograficznego w opracowanych dotychczas bazach danych, ikonografia archiwalna, zbiory konserwatorskie i działa monograficzne dają materiał do przeprowadzenia analiz i wnioskowania. Jest to oczywiście materiał niepełny, wymagający dalszego rozwinięcia, rozszerzenia i uszczegółowienia. Daje jednak pewien całościowy obraz sytuacji i umożliwia częściowe jej zdiagnozowanie.

Rys. 1. Wsie objęte studiami przestrzeni i form architektury na Podlasiu realizowanymi w Zakładzie Kultur Lokalnych Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej. Stan w 2012r.

Rys. 2. Miejscowości gminne Podlasia objęte inwentaryzacjami ruralistyczno-architektonicznymi realizowanymi w Zakładzie Kultur Lokalnych Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej. Stan w 2012r.

Choć ich działania dotyczą jedynie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, głównie obiektów użyteczności publicznej, to i tak ze względu na możliwości finansowe i kadrowe, są one obecnie i będą ograniczone.

Większość obiektów, zarówno będących w rejestrach i ewidencjach zabytków, jak w szczególności nie ewidencjonowanych, posiadających jednak bardzo duże wartości kulturowe – pozostaje poza możliwościami jakiegokolwiek ochrony. Nie mówiąc już o integralnej ochronie krajobrazu kulturowo-przyrodniczego, który jest podstawową, czasami jeszcze nieskażoną, wartością ziemi podlaskiej. Podlega ona jednak ciągłemu przetworzeniu a niekiedy również środowiskowej, zmasowanej degradacji.

Nawet pobieżna, ogólna analiza stanu zachowania zasobów dawnej architektury drewnianej Podlasia pozwala stwierdzić, że”

— duża część obiektów o najcenniejszych wartościach nie ma należytej ochrony konserwatorskiej, a znakomita większość nie podlega żadnej ochronie, nawet gdy jest zaewidencjonowana; poza jakąkolwiek rejestracją jest ponad 60 % zasobów tej architektury;

— wizje lokalne oraz analizy przeprowadzone w oparciu o zgromadzony materiał informacyjny stanowią, że stosowane dotychczas dodatkowe metody ochrony tej architektury mają charakter doraźny, pozostając w sferze bardziej akcji edukacyjnej niż strategii systemowej; dotyczy to również wpływu na współczesne przetworzenia obiektów wartościowych oraz nowe realizacje architektury budowane w środowiskach kulturowo-przyrodniczych cennych. Ogólna ich ocena jest niestety negatywna – powstające obiekty nie mają wiele wspólnego z tradycją lokalną, są egzotycznym eksportem obcych lub wręcz ”nijakich” wzorców kulturowych, pozbawionych jakichkolwiek wartości.

— wznoszenie nowej architektury drewnianej, zwłaszcza w kategorii użyteczności publicznej, jest przez prawo

budowlane⁷ zabronione. Zrealizowanie tejsze wiąże się z dużymi utrudnieniami związanymi z koniecznością występowania do Ministra Infrastruktury o udzielenie odstępstwa od obowiązującego prawa;

— status obiektu zabytkowego odbierany jest powszechnie przez właścicieli i użytkowników obiektów, a także potencjalnych inwestorów, w kategoriach utrudnień niż szans na przetrwanie wartości kulturowych wspólnot lokalnych, na kultywowanie tradycji rodzimej i zachowanie tożsamości i ciągłości kulturowej. Powoduje to negatywne nastawienie społeczne do prób jej ochrony. To nastawienie nie zmieni się bez właściwej polityki architektonicznej państwa, zwłaszcza polityki edukacyjnej, a przede wszystkim ekonomicznej.

Wydaje się, że powinna być zbudowana dziś na nowo interdyscyplinarna strategia ochrony i konserwacji środowiska kulturowo-przyrodniczego Podlasia. Polegać ona powinna na dokładnym rozpoznaniu wartości tego środowiska, na dogłębnym poznaniu możliwości finansowych ich właścicieli i użytkowników oraz na inicjowaniu inicjatyw lokalnych, popartych właściwą polityką fiskalno-pomocową.

Rezultaty badań *in situ* środowiska kulturowego oraz dociekań analitycznych i projektowych, w szczególności architektury drewnianej, powinny prowadzić nie tylko jednak do jej „fizycznej” ochrony, ale przede wszystkim do zapewnienia jej „przedłużonego życia” we współczesności, z pełnym poszanowaniem dla różnorodności istniejących tutaj form architektury i ich wartości kulturowych. Winno się tego dokonać nie na zasadzie budowania martwego rezerwatu kultury czy skansenu jej zbiorów specjalnych lecz na zasadzie tworzenia żywej przestrzeni kulturowej, użytkowanej możliwie przez jej

dotychczasowych właścicieli (czego doskonałym, metodycznym przykładem istnienia jest dziś nieopodal Podlasia położona wieś Zervynos na Litwie)⁸ w warunkach środowiskowych i kulturowych bliskich ich dotychczasowego istnienia. Szczególną winna być przy tym dbałość nie tylko o autentyczność tej architektury i ochrona jej wartości materialnych lecz także, a może przede wszystkim, dbałość o jej wartości niematerialne, duchowe, będące sednem jej istnienia jako dziedzictwa kultury i lokalnych tradycji różnych żyjących tutaj autochtonów, budujących od wieków mozaikę kulturową i religijną narodów tzw. kulturowego pogranicza.

4. Postulaty i deklaracje

Istnieje dziś pilna potrzeba systemowych, permanentnych badań zasobów środowiska kulturowego Podlasia – ich ciągłego uzupełniania i weryfikowania stanu istnienia. Jest to związane z dynamiką zmian przestrzennych i własnościowych polskiej wsi, wynikających z dużego postępu cywilizacyjnego naszego kraju oraz zachodzących w nim dużych zmian strukturalnych: ustrojowych, gospodarczych, politycznych i społecznych. Środowisko to też się zmienia.

Jedną z form inicjujących takie badania, umożliwiającą ich ciągłą aktualizację i zapewniającą im empiryczną rzetelność i integralność, stanowią badania inwentaryzacyjne realizowane pod postacią różnorodnych akademickich projektów naukowo-badawczych, w ramach działalności statutowej uczelni oraz zewnętrznych grantów i umów, wspomaganych przez praktyki inwentaryzacyjne z udziałem studentów. Wykorzystanie tego potencjału w sposób metodyczny, zorientowany na rzeczywiste potrzeby badawcze i projektowe, zarówno diagnostyczne jak i prognostyczne, prowadzące zarówno do ochrony istniejących zasobów kulturowych, jak i

⁷ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowania (Dz. U. Nr 75, poz 690 z późn. zm.)

⁸ Wieś Zervynos jest przykładem wsi etnograficznej. Położona jest na terenie Narodowego Parku Dzūkija nad rzeką Ūla, w rejonie Vareny na Litwie.

należytego ich funkcjonowania w zmienionej rzeczywistości – w intencji zapewnienia im „drugiego życia” – wydaje się być bardzo pożądane i chyba niezbędne.

Obok tych ogólnych postulatów stanowiących swego rodzaju ofertę dla instytucji mogących włączyć się i wspomóc te działania – zarówno merytorycznie jak i finansowo – istnieją dość pilne potrzeby bieżące, niezbędne do kontynuowania już podjętych badań, a mianowicie:

— potrzeba stworzenia katalogów kart zasobów ewidencyjnych (elektroniczna baza danych);

Do planowanych w najbliższym okresie przedsięwzięć Zakładu Architektury Kultur lokalnych Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej, będących deklaracyjną formą udziału uczelni we wspólnych działaniach ochrony zasobów kulturowych Podlasia i obszaru pogranicza kulturowego Polski, Białorusi, Ukrainy i Litwy, należy zaliczyć:

— przeprowadzenie metodycznych badań przestrzeni i form architektury drewnianej *in situ* oraz ankiet środowiskowych, mających na celu weryfikację aktualności, uzupełnienie i pogłębienie istniejących baz danych ikonograficznych, inwentaryzacyjnych, dokumentacji konserwatorskich i opracowań monograficznych itp.;

— przeprowadzenie analiz mających na celu selekcję zasobów z ich oceną aksjologiczną z intencją podjęcia ochrony prawnej w ramach działalności WUKZ, ICOMOS-u, itp.;

— prace inwentaryzacyjne wybranych, najbardziej wartościowych i reprezentatywnych dla określonych grup typologicznych obiektów, w ramach projektów kursowych, praktyk semestralnych i projektowych;

— przeprowadzenie cyklu seminariów roboczych jako przygotowań do finalizacji raportu końcowego oraz do jego przedstawienia na IV Międzynarodowej Konferencji „Architektura Kultur Lokalnych Pogranicza” pt. „*Architektura współczesnej wsi jako wspólne dziedzictwo kultur – stan*

— potrzeba prowadzenia akcji edukacyjno-oświatowej dla samorządów gmin i powiatów w zakresie ochrony zasobów drewnianej architektury oraz jej umiejętnego uzupełniania

— potrzeba intensyfikowania procedur selekcji projektów przeznaczonych do środowisk wiejskich i doboru adekwatnych do rangi standardów konkursowych (regulaminy i kodeksy konkursowe) przy wyborze projektantów i projektu realizacji architektury użyteczności publicznej;

— potrzeba opracowania katalogów dobrych wzorów architektury. *zachowania, stopień przemiany i perspektywy ochrony*”;

— wydanie w formie materiałów metodyczno-pomocniczych: „*Katalogu drewnianej architektury kultur lokalnych Podlasia*”, jako monograficznego zbioru zespołów i obiektów drewnianej architektury sakralnej, mieszkalnej, gospodarczej i małej architektury etc, będącego rejestracją jej stanu zachowania w ujęciu typologicznym, jako materiału ikonograficznego;

— wydanie w formie materiałów metodyczno-pomocniczych: „*Katalogu dobrych wzorów drewnianej architektury kultur lokalnych Podlasia*” jako materiałów do typowych realizacji architektury na terenach o wybitnych wartościach kulturowych.

Przedsięwzięcia te są otwarte dla wszystkich, których działania mogą je tylko wspomóc i merytorycznie dowartościować. Dopiero bowiem wspólnotowy, zintegrowany wysiłek dać może pożądane i oczekiwane przez wszystkich rezultaty właściwej ochrony materialnych i niematerialnych wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Podlasia, a jego drewnianej architektury w szczególności⁹.

⁹ Niniejsza praca jest wynikiem badań naukowych realizowanych w ramach działalności statutowej S/WA/3/2011 Zakładu Architektury Kultur Lokalnych.

Literatura:

1. Ciołek Gerard, *Regionalizm w budownictwie wiejskim w Polsce (Przedruk pracy archiwalnej) tom 1 i 2*, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 1984,
2. Rączka Jan Władysław, *Podstawy rewalizacji architektury w regionach krajobrazowych*, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 1985,
3. Bogdanowski Janusz, *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu*, PWN, Kraków 1976,
4. Tłoczek Ignacy, *Polskie budownictwo drewniane*, Wydawnictwo Ossolińskich 1980
5. Krassowski Czesław, *Problemy genezy, przemian i ochrony krajobrazu osadniczego ziem Polski*, Politechnika Warszawska Instytut Architektury i Planowania Wsi, Warszawa 1977,
6. Tworkowski Stefan, *Problemy krajobrazu i architektury wsi*, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1977,
7. Gloger Zygmunt, *Budownictwo drzewne i wyroby z drzewa w dawnej Polsce*, Warszawa 1907.

**RESEARCH INVESTIGATION OF THE
CULTURAL HERITAGE OF THE
SETTLEMENTS AT POLISH-BELARUSIAN
FRONTIER**

Korolczuk Danuta, Uscinowicz Jerzy
Belorussian National Technical University

The article is about the research investigation on the cultural heritage of the Podliashie settlements, conducted by the Department "Architecture of the local cultures" of Bealystok' Polytechnic University. The methods and results of the research are described.

Поступила в редакцию 17.02.2014 г.